

Yılmaz, Pelin (2024). Eset Suleiman, Türklerde Bozkurt Kültü (Uygur Örneğinde), (çev. Mağfired K. Yunusoğlu), İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2024, 328 s., *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 2024/24, s. 106-108.

Eset Suleiman, Türklerde Bozkurt Kültü (Uygur Örneğinde), (çev. Mağfired K. Yunusoğlu), İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2024, 328 s.

[Kitap İncelemesi / Book Review]

Pelin YILMAZ*

Geliş Tarihi: 22.10.2024

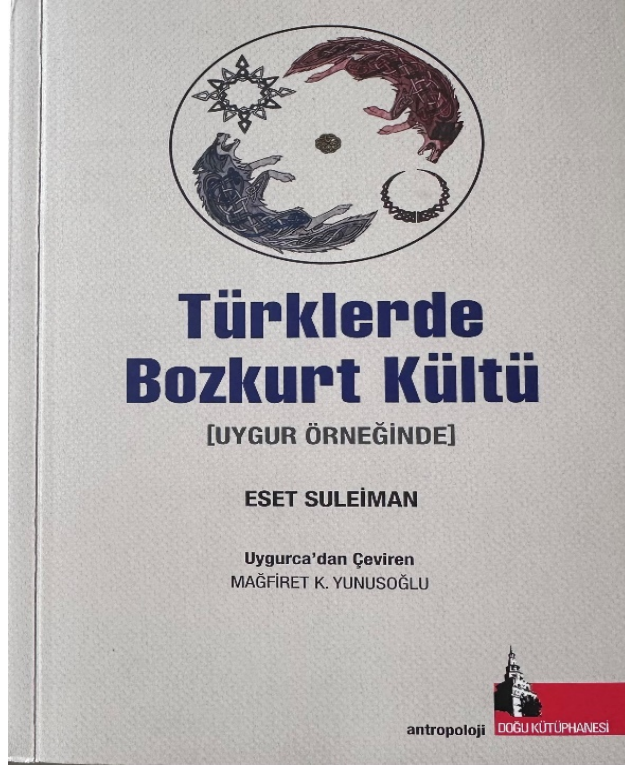
Kabul Tarihi: 28.10.2024

Türk kültüründe kurt/bozkurt daima dikkat çekici bir konu olmuştur. Türk mitolojisinde ata, Türk destanlarında ise yol göstericiliğin, bağımsızlığın ve esarete direnişin sembolüdür. Türk kültür belleğinde yer edinerek günümüze kadar gelen kurt/bozkurt önemli bir çalışma alanıdır. Konu ile ilgili Dr. Eset Suleiman tarafından “Türklerde Bozkurt Kültü” adlı eser Uygurca kaleme alınmıştır. Eser, Doğu Türkistan’daki boyların özellikle de Uygurların kültür tarihinde çok önemli bir yeri olan kurt totem kültürü üzerinedir.

Eser, Mağfired Kemal Yunusoğlu tarafından Uygurca aslından aktarılmış olup Doğu Kütüphanesi Yayınevi tarafından 2024 yılında yayımlanmıştır. Çalışmanın “Uygurca Yayını Üzerine”, “Türkçe Yayınına Takdim”, “Sunuş”, “Giriş”, “Kaynaklar” ve “Dizin” haricinde sekiz bölümü bulunmaktadır. Eserin “Giriş” kısmında totemizm anlayışının insanlık tarihindeki en eski inançlardan biri olduğu, Türk boylarının totem anlayışının merkezinde bozkurt kültürünün yer aldığı ve Merkezi Asya halklarının kültürel aşamaları üzerine yoğunlaştığı ifade edilmiş ve çalışmanın konusu, amacı ve yöntemi üzerine bilgi verilmiştir.

Eserin “Totem ve Totemizm Hakkında Teoriler” adlı birinci bölümünde, “Totem Fevkalâde Kültür Hadisesidir”, “Totemin Tanımı”, “Totemizm ve Anlamı”, “Totem Kültürünün Temel Şekilleri” adlı dört alt başlık yer almaktadır. Yazar, bu bölümde totem ve totemizm hakkında bilgiler vererek totem terimi hakkında çeşitli araştırmacıların görüşlerini aktarmıştır.

Eserin “Kurt Totemiyle İlgili Efsaneler” adlı ikinci bölümünde “Eski Kara’da Kurt Totemi Efsaneleri”, “İç Asya’da Totem Efsaneleri”, “Güney Avrupa’da Kurt Totemi Efsaneleri”, “Batı Asya ve Nil Nehri Vadisindeki Kurt Totemi Efsaneleri”, “Kuzey ve Doğu Avrupa’da Kurt Totemi Efsaneleri”, “Eski Kara’da Kurt Totemi Efsanelerinin Benzeri ve Ortak Motifler”,

* Doktora Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, e-posta: pelinyilmaz0150@gmail.com
Orcid: 0000-0002-1442-3149

“Eski Kara’da Kurt Totemi Efsanelerinin Kaynağı”, “Yeni Kara’da Kurt Totemi Efsaneleri”, “Yeni Kara’da Kurt Totemi Efsanelerinin Menşei” adlı dokuz alt başlık yer almaktadır. İlgili bölümde çeşitli coğrafyalardaki kurt totemi üzerine ortaya çıkan efsanelere değinilmiş, kurt totemi araştırmalarında efsanelerin önemi vurgulanmış ve çeşitli efsanelere yer verilerek ele alınan konu örneklerle zenginleştirilmiştir.

Eserin “Kurt Toteminin Ortaya Çıkışının Kökeni” adlı üçüncü bölümünde, “Biyolojik Temeller”, “Coğrafi Şartlar”, “Fizyolojik Esaslar”, “Psşik Esaslar”, “Estetik Esaslar” adlı beş alt başlık yer almaktadır. Bu bölümde Kurt toteminin oluşmasına zemin hazırlayan çeşitli etkenler ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Totem olarak kurdun benimsenmesinin nedenleri ve işlevleri çeşitli anlatılardan alıntı yapılarak aktarılmıştır.

Eserin “Kurt Kültünün Milliliği ve Dünyeviliği” adlı dördüncü bölümünde, “Kurdun Türk Halkları Arasında Kült Olması”, “Kurdun Çin Seddi’nin Kuzeyindeki Konar-Göçer Topluluklarda Bilinir Sembol Hâline Gelmesi”, “Altay Dil Ailesi İçinde Yer Alan Halklarda İki Büyük Kültür Çevresinin (Çemberinin) Ortaya Çıkması”, “Amerika Kızılderililerinde Kurt Totemi Kültürü”, “Eski Romahlarda Kurt Totem Kültürü”, “Kurt Toteminin Dünya Çapındaki Tanrısal İmajı” adlı altı alt başlık bulunmaktadır. Bu bölümde yazar, kurt kültünün Türk halklarında ve çeşitli halklarda nasıl totem hâline geldiğini aktarmış olup ayrıca bozkurt sembolünün Türk boylarının atalarının icadı olduğunu ve en önce kutsallaştırılıp totem yapılan hayvanlardan biri olduğunu vurgulamıştır.

Eserin “Erken Dönem Sanatında Kurt Tasviri” adlı beşinci bölümünde, “Kurt Toteminin Başlangıçta, İnançtan İlkel Sanata Doğru Evrilmesi”, “Kurt Toteminin Güzel Sanatlarda Devamlılığı ve Gelişmesi”, “Kurt Toteminin Erken Resim Sanatında Estetik ve Hayati Gücü”, “Orta Asya Halkları ile Kızılderili Sanatında Kurt Sembolünün Ortak Yönleri” adlı dört alt başlık bulunmaktadır. Bu bölümde yazar tarihsel dönemleri dikkate alarak kurt toteminin gelişimine dikkat çekmiştir. Kurt tasviri ile ilgili görsel unsurları sıkça kullanarak anlatımı zenginleştirmiştir.

Eserin “Türk Halklarında Kurt Kültürü” adlı altıncı bölümü en kapsamlı bölüm olarak ifade edilebilir. Altıncı bölüm, “Böri Sözü’nün Etimolojisi ve Türk Lehçelerindeki Türevleri”, “Töz, Ongun, Totem”, “Kurt Totemiyle Bağlı Ad Koyma Adetleri”, “Kurt Totemiyle İlgili Millet ve Kavim Adları”, “Kurt Adı İle İlgili Yer Adları”, “Kurt Totemiyle İlgili Makam ve Unvanlar”, “Kurt Totemiyle İlgili Tuğ ve Armalar”, “Kurt Totemiyle İlgili Dil Unsurları”, “Kurt Totemiyle İlgili Örf-Âdetler”, “Kurt Totemiyle İlgili Tabular”, “Kurt Totemiyle İlgili Erken Tababet”, “Kurt Totemiyle İlgili Erken Dönem Milli Sporlar ve Çocuk Oyunları” adlı on iki alt başlıktan oluşmaktadır. Alt başlıkların isimlendirilmesinden de anlaşılabilceği üzere, bu bölüm kurt ile ilgili olarak etimolojik incelemenin yapıldığı, bozkurdun askeri alandan hekimlik, yasaklar, çocuk oyunları ve spor alanına kadar yaşamın içerisinde olduğu aktarılmıştır. Her alt başlığın bünyesinde çeşitli anlatılardan örnek ifadelere yer verilmiştir.

Eserin “Günümüz İnsanlarında Totem Bilinci” adlı yedinci bölümünde “Batı Dünyasında Totem Bilincinin Teşekkülü” ve “Orta Asya Türk Halklarında Kurt Motifinin Yeniden Uyanışı” adlı iki alt başlık bulunmaktadır. Özellikle “Batı Dünyasında Totem Bilincinin Teşekkülü” adlı alt başlıkta totem kuramları ele alınmıştır. İlgili alt başlığın kısımları “Ütopik Sosyalistlerin İdeal Totem Kuramı”, “Sartre’ın Hümanist Totem Kuramı”, “Sigmund Freud’un Psikoanaliz Temelli Totem Nazariyesi”, “Levi-Strauss’un Yapısalcı Totem Anlayışı”dır. İlgili bölüm, çeşitli araştırmacıların totem üzerine ortaya koyduğu görüşleri içermektedir.

Eserin “Totemin Unutulması ve Modern Eksiklik” adlı sekizinci ve son bölümünde geçmişin hafızalarda diri kalması gerektiği vurgulanmıştır. “Nihayet, bozkurdun gözlerinden fişkırان ışıltılar karanlık geceleri ne kadar aydınlatabilirse, bizim kökümüz gömülen geçmişimizi ve umutlarımıza yüklenen geleceğimizi de o kadar aydınlatacaktır.” (Suleiman, 2024:305).

Eserin “Kaynaklar” kısmında araştırma sırasında faydalanılan ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Son kısım ise okurlar için alfabetik sırayla hazırlanan “Dizin” kısmı olmuştur. Eser, Türk boylarının kültürel belleğinde yer edinmiş ve geçmişten şimdiye dek getirilmiş olan kurt/bozkurt kültü üzerine kaleme alınmış oldukça kapsamlı ve kıymetli bir kaynaktır. Söz konusu eser antropoloji, sosyoloji, tarih ve halk bilimi alanlarında çalışma yapan araştırmacıların başvurabileceği önemli bir kaynak konumundadır.

Kaynakça

Suleiman, Eset (2024). *Türklerde Bozkurt Kültü (Uygur Örneğinde)*. (çev.: Mağfiret K. Yunusoğlu). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.